

Vadlīnijas izdienas pensiju grāmatvedības uzskaitē un uzrādīšanai 2019.gada pārskatā

Ievads

Vadlīnijas sniedz skaidrojumu par Ministru kabineta noteikumu Nr. 87 “Grāmatvedības uzskaites kārtība budžeta iestādēs” piemērošanu paredzamo saistību uzskaitē par izdienas pensijām.

Saskaņā ar normatīviem aktiem atsevišķās profesijās strādājošie var pieprasīt izdienas pensiju pirms vispārējā pensionēšanās vecuma, kas klasificējama kā pēcnodarbinātības labums par attiecīgā profesijā nostrādāto laiku.

Saistības par izdienas pensijām uzskaites vajadzībām iedala divās grupās:

- par nākotnē piešķiramām izdienas pensijām,
- par piešķirtām izdienas pensijām.

Ņemot vērā ar izdienas pensiju izmaksu saistītos riskus, paredzamām saistībām veido uzkrājumus.

Uzkrājumus piešķirtām izdienas pensijām uzskaita tā iestāde, kas veic izdienas pensijas izmaksu.

Uzkrājumus izdienas pensijām, kas tiks piešķirtas nākotnē personām, kas pārskata gada beigās ir daļēji izpildījušas normatīvos aktos noteiktos kritērijus izdienas pensijas piešķiršanai, uzskaita tā iestāde, kura nodarbina attiecīgās personas vai kuras atbildībā ir nozare, kurā nodarbināta attiecīgā persona.

Uzkrājumi par piešķirtām izdienas pensijām

Saņemot personas iesniegumu par izdienas pensiju un to piešķirot, attiecīgā budžeta iestādei rodas pašreizējs pienākums veikt izdienas pensijas izmaksu, kam veido uzkrājumus saskaņā ar MK noteikumu Nr. 87 “Grāmatvedības uzskaites kārtība budžeta iestādēs” 241.punktu.

241.Uzkrājumus atzīst tikai tad, ja ir spēkā visi šie nosacījumi:

241.1. ir pašreizējs pienākums (juridisks vai prakses radīts), kuru izraisījis pagātnes notikums;

241.2. ir ticams, ka šā pienākuma izpildei būs nepieciešams resursu izlietojums;

241.3. pienākuma izpildei nepieciešamās summas var ticami novērtēt.

Uzkrājumu vērtību bilances datumā aprēķina atbilstoši izdevumu iespējami precīzākajai pašreizējās vērtības aplēsei, ņemot vērā ar izmaksu saistītos riskus un nenoteiktības (aktuāra pieņēmumi):

- nosaka katrai personai piešķirto pensijas apmēru vai piemaksu pie vecuma pensijas mēnesī pārskata gada (n^1) beigās (decembrī);

¹ n – pārskata gads; n+1, n+2... – nākamais pārskata gads

- nosaka izmaksas apmēru katrai personai (vai vecuma grupai) par katru kalendāro gadu laika periodā no nākamā pārskata gada (n+1) līdz pārskata periodam, kurā attiecīgā persona sasniedz vispārējo pensionēšanās vecumu – 65 gadus. Personām, kurām piešķirtā izdienas pensija ir lielāka par vecuma pensiju, izmaksas apmēru par starpību (piemaksu pie vecuma pensijas) rēķina līdz vidējam mūža ilgumam atbilstoši pārskata gada beigās pieejamiem Centrālās statistikas pārvaldes² datiem.

247. Uzkrājumus atzīst vērtībā, kas atbilst izdevumu iespējami precīzākajai pašreizējās vērtības aplēsei bilances datumā. Iespējami precīzāko aplēsi nosaka, piemērojot vispārējas vērtēšanas metodes un ņemot vērā riskus un nenoteiktības, kas ietekmēs uzkrājumu segšanai nepieciešamo resursu vērtību, un veic šādas darbības:

247.1. nosaka summu, kādu budžeta iestāde pamatoti maksātu, lai izpildītu pašreizēju pienākumu bilances datumā vai arī nodotu tā izpildi trešajai personai bilances datumā;

247.2. veic uzkrājumu vērtības aplēsi, izmantojot pieejamo informāciju, pierādījumus, tai skaitā notikumus pēc bilances datuma, un pieredzi. Ja nav iespējams veikt ticamu uzkrājumu aplēsi, uzkrājumus neatzīst, bet zembilancē norāda informāciju par iespējamām saistībām;

2019.gada uzkrājumu vērtības aprēķiniem par vidējo mūža ilgumu pieņem 87 gadus³ = ((65 + 17 = 82 gadi) + (70 + 13.8 = 83.8 gadi) + (75 + 10.7) + (80 + 7.9) + (85 + 5.6) + (90 + 3.8)) : 6 = 87.3 = 87

PMG020. Paredzamais mūža ilgums (gados) un mūža ilguma rādītāji*	
	Paredzamais mūža ilgums (gados)
2018	Pavisam
65	17.0
70	13.8
75	10.7
80	7.9
85	5.6
90	3.8

*Informācija no Centrālās statistikas pārvaldes datubāzes “Paredzamais mūža ilgums (gados)”

- izdevumu pašreizējās vērtības aprēķināšanai pārskata gados, kas pārsniedz gadu no bilances datuma (n+2), lieto Valsts kases interneta vietnē publicēto atbilstošo diskonta likmi.

247.3. uzkrājumu pašreizējās vērtības aprēķināšanai lieto Valsts kases interneta vietnē publicēto atbilstošo diskonta likmi, ja maksājums paredzēts vēlāk nekā gadu pēc bilances datuma. Šo noteikumu 1.2. apakšpunktā minētās uzskaites nodrošināšanai diskonta likmi nosaka Valsts kases iekšējos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Diskonta faktoru katram gadam aprēķina pēc formulas:

$$1/(1+r)^n, \text{ kur}$$

r – Valsts kases noteiktā diskonta likme uzkrājumiem gadā

n – gads pēc kārtas, sākot ar 0.

piemēram, 2019.gadā aprēķinot uzkrājumus, diskonta faktors

2020.gadam ir $1 = 1/(1-0.0057)^0$,

2021.gadam ir $1.005732676.. = (1/(1-0.0057)^1)$.

Veicot aprēķinus, diskonta faktoru nenoapaļo.

- uzkrājumu vērtību pārskata gada beigās nosaka, summējot izdevumu pašreizējo vērtību katrā pārskata gadā.

² http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_muza_ilg/PMG020.px/?rxid=67fafeee-002f-42d1-9097-b843e562a797

³ Ja iespējams, izmanto precīzākus datus atbilstoši konkrētu personu vai personu grupu vecumam, piemēram, Centrālās statistikas pārvaldes datubāzes rādītāju “PMG030. Paredzamais mūža ilgums 40 līdz 90 gadus veciem iedzīvotājiem (gados, pensijas aprēķinam)”

Nozares grāmatvedības uzskaites kārtībā nosaka detalizētu uzkrājumu aprēķina metodiku, ņemot vērā visus normatīvos aktos noteiktos kritērijus izdienas pensijas piešķiršanai attiecīgā nozarē strādājošiem un iestādei pieejamos datus pārskata perioda beigās vidējo rādītāju aprēķinam.

Aprēķināto uzkrājumu vērtību bilances datumā grāmato:

D 8660 Izdevumi uzkrājumu veidošanai (EKK 8600 Izdevumi debitoru parādu norakstīšanai un uzkrājumu veidošanai)

K 4000 Uzkrājumi

Kopsavilkums

Uzkrājumus piešķirtām pensijām un piemaksām aprēķina, ņemot vērā šādus kritērijus:

- aprēķina katrai personai atsevišķi. Iegrāmato kopsummu;
- izmaksa mēnesī atbilst decembra izdienas pensijas vai piemaksas apmēram;
- līdz vispārējam pensionēšanās vecumam vai vidējam mūža ilgumam;
- diskontē ar Valsts kases publicēto likmi.

Uzkrājumi izdienas pensijām, kas tiks piešķirtas nākotnē

Iestādei, kura nodarbina personas, kurām ir normatīvos aktos noteiktas tiesības pēc attiecīgo kritēriju izpildes saņemt izdienas pensiju, vai kuras atbildībā ir nozare, kurā nodarbinātas attiecīgās personas, **valsts vārdā** rodas pašreizējs juridisks pienākums pret šīm personām par izdienas pensiju, ko radījis pagātnes notikums – personas darbs (arī kapitālsabiedrībā vai pašvaldībā) vai citu normatīvos aktos noteikto kritēriju izpilde pārskata periodā un iepriekšējos periodos.

Uzkrājumu vērtību bilances datumā aprēķina atbilstoši izdevumu iespējami precīzākajai pašreizējās vērtības aplēsei, ņemot vērā normatīvos aktos noteikto kritēriju izpildi, kas nepieciešami izdienas pensijas piešķiršanai (turpmāk – kritēriji), saistītos riskus un nenoteiktības (aktuāra pieņēmumi):

- nosaka katrai personai, kas pārskata gada beigās ir nodarbināta vai bija nodarbināta amatā, kas dod tiesības uz izdienas pensijas saņemšanu, noteikto amatalgas un speciālās piemaksas (*piemēram*, par dienesta pakāpi, rangu) apmēru mēnesī pārskata gada (n) beigās (decembrī);
- aplēš izdienas pensijas apmēru mēnesī katrai personai, pamatojoties uz attiecīgai personai noteikto amatalgas un speciālās piemaksas apmēru pārskata gada beigās un normatīvos aktos noteikto izdienas pensijas apmēru no vidējās izpeļņas (*piemēram*, 50%);
- nosaka kritērijus izdienas pensijas saņemšanai (*piemēram*, minimālo vecumu, dienesta laiku);
- nosaka kritēriju izpildi katrai personai bilances datumā (*piemēram*, personas vecums, nostrādātais laiks dienestā);

- nosaka vidējo atalgojuma pieaugumu attiecīgajā amata kategorijā vai atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem par vidējo atalgojuma pieaugumu nozarē. Pieaugumu aprēķina par pēdējiem pieciem gadiem vērtējot, vai tajos nav statistiski neietverami gadi (*piemēram*, vienreizējas atalgojuma izmaksas) – tad šo gadu aprēķinos neiekļauj, bet ņem vērā iepriekšējo gadu;
- nosaka personāla mainības koeficientu vidēji amata kategorijai vai iestādē, aprēķinot, cik no visiem nodarbinātajiem paliek amatā (*piemēram*, ja 300 darbinieki no 5000 vidēji gadā uzsaka darbu, tad koeficients ir 0.94 $((300/5000)-1)$). Koeficientu aprēķina par pēdējiem pieciem gadiem vērtējot, vai tajos nav statistiski neietverami gadi (*piemēram*, funkciju maiņa, kā rezultātā pieņemti vai atlaisti liels skaits darbinieku) – tad šo gadu aprēķinos neiekļauj, bet ņem vērā iepriekšējo gadu;
- aprēķina katras personas nopelnīto izdienas pensijas apmēru mēnesī, ņemot vērā aprēķināto izdienas pensijas kritēriju izpildes apjomu bilances datumā;
- aprēķina izdevumu apmēru katrai personai par katru kalendāro gadu laika periodā no gada, kurā persona izpildīs kritērijus izdienas pensijas piešķiršanai, līdz gadam, kurā attiecīgā persona sasniedz vispārējo pensionēšanās vecumu – 65 gadus, pamatojoties uz nopelnīto izdienas pensijas apmēru bilances datumā un vidējo atalgojuma pieaugumu;
- izdevumu pašreizējās vērtības aprēķināšanai gados, kas pārsniedz gadu no bilances datuma (n+2), lieto Valsts kases interneta vietnē publicēto atbilstošo diskonta likmi. Diskonta faktoru katram gadam aprēķina pēc formulas:

$$1/(1+r)^n, \text{ kur}$$

r – Valsts kases noteiktā diskonta likme uzkrājumiem gadā
n – gads pēc kārtas, sākot ar 0.

- uzkrājumu vērtību pārskata gada beigās nosaka, summējot izdevumu pašreizējo vērtību katrā gadā, un kopsummu reizinot ar personāla mainības koeficientu (uzkrājumus aprēķina personāla apjomam, kurš nemainās (no piemēra – 0.94)).

Nozares grāmatvedības uzskaites kārtībā nosaka detalizētu uzkrājumu aprēķina metodiku, ņemot vērā visus normatīvos aktos noteiktos kritērijus izdienas pensijas piešķiršanai attiecīgā nozarē strādājošiem un iestādei pieejamos datus pārskata perioda beigās vidējo rādītāju aprēķinam.

Aprēķināto uzkrājumu vērtību bilances datumā grāmato:

D 8660 Izdevumi uzkrājumu veidošanai (EKK 8600 Izdevumi debitoru parādu norakstīšanai un uzkrājumu veidošanai)

K 4000 Uzkrājumi

Uzkrājumu aplēsi pārskata ne retāk kā reizi gadā.

Kopsavilkums

Uzkrājumus nākotnē piešķiramām pensijām aprēķina, ņemot vērā šādus kritērijus:

- aprēķina katrai personai atsevišķi. Iegrāmato kopsummu;
- pensijas apmērs mēnesī atbilst noteiktai amatalgai un speciālām piemaksām bilances datumā;
- noteikto pensijas apmēru koriģē par vidējo atalgojuma pieaugumu, kritēriju izpildes pakāpi bilances datumā un personāla mainības rādītāju;
- līdz vispārējam pensionēšanās vecumam – 65 gadiem;
- diskontē ar Valsts kases publicēto likmi.

Uzrādīšana gada pārskatā

Informāciju par uzkrājumiem par izdienes pensijām uzrāda finanšu pārskatos un to posteņu skaidrojumā:

Balance

Konta Nr.	Posteņa nosaukums	Piezīmes numurs	Visaptverošās piezīmes numurs	Pārskata perioda beigās	Pārskata perioda sākumā
	Pasīvs				
A	B	C	D	1	2
4000	Uzkrājumi	4.		5 000 000	

Pārskats par darbības finansiālajiem rezultātiem

Kods/ piezīmes numurs	Posteņa nosaukums vai darījuma apraksts	Visaptve- rošās piezīmes numurs	Pārskata periodā		Iepriekšējā pārskata periodā			
			izpilde	t. sk. iepriekšējo periodu nebūtiskās klūdas (+,-)	izpilde	klasifi- kācijas maiņa (+,-)	būtisku kļūdu labojumi pārskata gadā	kopā (3. + 4. + 5.)
A	B	C	1	2	3	4	5	6
A1	Izdevumi (A21 līdz A31 rindas summa)		5 000 000					
A31	Pārējie izdevumi, kas nav klasificēti A21 līdz A30 rindā		5 000 000					
SPAR	Pārējie sektori		5 000 000					

Finanšu pārskata strukturizētu skaidrojumu sagatavo atbilstoši Ministru kabineta 19.06.2018. noteikumu Nr. 344 "Gada pārskata sagatavošanas kārtība" [6.pielikumam](#).

Finanšu pārskata posteņu skaidrojums

4.0.piezīme "Uzkrājumi"

Norāda informāciju par būtiskiem darījumiem, kas ietekmē izmaiņas, un citiem darījumiem.

Būtiskums 50 000 EUR un 10%

Kontu gr.	Kontu grupas nosaukums	Pārskata perioda beigās	Pārskata perioda sākumā	Izmaiņas (+,-)	
				absolūtajās vienībās	%
				(1. - 2.)	(3. / 2. * 100)
A	B	1	2	3	4
4000	Uzkrājumi	5 000 000	0	5 000 000	100,00

Būtisko darījumu apraksts	Summa
Aprēķināti uzkrājumi xx. nozarē 2000 strādājošo izdienes pensijām. Izmaksa paredzēta 2023. – 2068.gadā.	5 000 000

Ja bilances posteņa izmaiņas nav būtiskas, tad:

1 milj. euro darījumu apraksts	Summa
Aprēķināti uzkrājumi xx. nozarē 2000 strādājošo izdienes pensijām. Izmaksa paredzēta 2023. – 2068.gadā.	5 000 000

4.0.IZMK Izmaiņas bilances posteņa vērtībā

Kods	Darījuma apraksts	Pārskata periodā					
		perioda sākumā	palielinājums (+)	samazinājums (-)		perioda beigās (7.+ 8.+ 9.+ 10.)	paredzamās izdevumu atlīdzināšanas summa, kas atzīta aktīvos
				izveidoto uzkrājumu reverss	izmantotās summas (par kurām samazināti uzkrājumi)		
A	B	7	8	9	10	11	12
CITI	Citi uzkrājumi	0	5 000 000	0	0	5 000 000	0
Kopā		0	5 000 000	0	0	5 000 000	0

F.D. Pārskata par darbības finansiālajiem rezultātiem posteņu skaidrojums

Norāda informāciju par darbības finansiālajiem rezultātiem posteņu izmaiņām starp pārskata perioda un iepriekšējā pārskata perioda datiem.

Būtiskums 50 000 EUR un 10%

Kods	Posteņa nosaukums	Pārskata periodā	Iepriekšējā pārskata periodā	Izmaiņas (+,-)	
				absolūtajās vienībās	%
				(1.-2.)	(1./2.*100)
A	B	1	2	3	4
A31	Informācija par citiem izdevumiem	5 000 000	0	5 000 000	100,00

Būtisko darījumu apraksts	Summa
Atzīti izdevumi uzkrājumu veidošanai par xx. nozarē strādājošo izdienas pensijām	5 000 000

FD.A31 Informācija par citiem izdevumiem

Informāciju atklāj pārskata par darbības finansiālajiem rezultātiem FD.A31 piezīmē:

Kods	Darījuma apraksts	Pārskata periodā	Iepriekšējā pārskata periodā
A	B	1	2
IUKV	Izdevumi uzkrājumu veidošanai	5 000 000	0

Ja darījums ir iekļauts skaidrojumā par būtiskām izmaiņām, tad to atkārtoti neskaido.

Informācijai:

Jautājumus par uzskaiti un pārskatu sagatavošanu var sūtīt uz: parskati@kase.gov.lv.

Turpmāk Vadlīnijas tiks iekļautas [Grāmatvedības uzskaites rokasgrāmatā](#).